

Przyczyny powstania filozofii w Starożytnej Grecji

- Termin „filozofia” – specyficzny twór Greków, zarówno w (a) aspekcie semantycznym jak i w (b) aspekcie merytorycznej treści. = Składnik kultury greckiej nie mający swego odpowiednika u ludów Wschodu.
- Przejście od wiedzy praktycznej do teoretycznej – od techniki mającej cele praktyczne do filozofii.

1. Wpływ dzieł Homera

- a) charakter eposów Homeryckich – ich rola i znaczenie dla kultury greckiej;
- b) cechy eposów Homeryckich (wyróżniających się wśród poematów, stojących u początków innych kultur)
- opisują to co HARMONIJNE, co posiada GRANICĘ i MIARĘ (= późniejsze zasady metafizyczne filozofii greckiej)
- SZTUKA MOTYWACJI – przytaczane przez poetę uzasadnienia (jednakże jeszcze na poziomie wyobrażeniowo-poetyckim)
- Zainteresowanie CAŁOŚCIĄ RZECZYWISTOŚCI i MIEJSCEM CZŁOWIEKA we wszechświecie.

2. Religia

a) Religia publiczna

- *wszystko jest dziełem bogów* (zarówno zjawiska przyrodnicze jak i życie społeczne i wewnętrzne człowieka);
- *natura bogów greckich*
 - upersyfikowane aspekty człowieka
 - specyficzny charakter „dążenia do boskości/ ideału”
- *brak świętych ksiąg* (uważanych za owoc objawienia = źródło dogmatów wiary)
- *brak wpływowej kasty kapłańskiej* (strażników dogmatów wiary).

b) Religia misteriów (**orfizm**)

- *założyciel*: mityczny poeta tracki – Orfeusz (reprezentował bardziej uduchowiony typ życia aniżeli bohaterowie eposów Homeryckich);
- *Podstawowy rdzeń wierzeń*:
 - w człowieku zamieszkuje jakaś boska zasada – Demon, który:
 - wskutek pierwotnej winy zamieszkał w ciele,
 - jest nieśmiertelny,
 - dla odpokutowania winy musi wcielać się w kolejne ciała,
 - tylko orficki sposób życia z jego praktykami oczyszczeń może położyć kres cyklowi reinkarnacji

Orfizm był zatem:

- pierwszą **dualistyczną koncepcją** tego co duchowe i cielesne, w której to:

człowiek po raz pierwszy zaczyna dostrzegać w sobie *dwie zwalczające się zasady*;

zaczyna rozumieć, iż *nie wszystkie jego skłonności są dobre*.

3. Czynniki społeczne, polityczne i ekonomiczne

a) Duża swoboda obywatelska *polis* – zarówno do władzy politycznej jak i religijnej;

b) Brak antagonizmu między państwem a obywatelem – obywatel postrzega się jako ktoś, kto ma istotny wpływ na losy *polis*.

(!) Konkretnie jednak **dwa wydarzenia polityczne** przeważają nad innymi w okresie rozwoju kultury greckiej przed powstaniem filozofii:

c) Powstanie ustroju republikańskiego (monarchia → oligarchia → tyrania → demokracja);

d) Ekspansja Greków na Wschód i Zachód przez tworzenie kolonii (Azja Mniejsza → Zachodnie kolonie Italii → Grecja Macierzysta).

Ustrój polityczny *polis*

Polis:

- **miasto-państwo** (niewielkie rozmiary/ obszar – z wyjątkiem Aten i Sparty);
- *polis* różniły się przede wszystkim **sposobami sprawowania władzy**;
- **brak osobnej grupy ludzi**, których funkcją (przez całe życie) byłoby **wyłącznie rządzenie** (wyjątek: rody królewskie w Sparcie).

I. Sparta

Państwo spartańskie położone było na **Półwyspie Peloponeskim** w samym sercu krainy **Lakonii** przez środek której przepływa rzeka **Eurotas**. Od wschodu otoczone było morzem Myrtojskim a od południa morzem Kreteńskim. Na północ od Sparty znajduje się kraina Argolida i Arkadia a na zachodzie Mesenia oddzielona od Lakonii górami Tajget. To wszystko dawało Sparcie na tyle znakomitą obronę naturalną, że aż do okresu rzymskiego nie posiadała ona murów obronnych.

- powstała w wyniku **najazdu Dorów** [X w. p. n. e.]. Podbili oni miejscową ludność i siłą utrzymywali ją w posłuszeństwie.
- jedno z **największych** miast-państw Grecji/ państwo o charakterze militarnym;
- przykład *polis*, które zachowało **monarchię**.

Grupy społeczne

spartiaci –
pełnoprawni
obywatele

periojkowie – ludność rolna
zamieszkująca wybrzeża i góry

heloci – „niewolnicy”,
najlicniejsza grupa, własność
państwowa

Organa władzy

2 królów

- z dwóch odrębnych dynastii
- a. dowodzenie armią w czasie wojny;
- b. najwyżsi kapłani;
- c. uprawnienia sędziowskie.

Zgromadzenie Ludowe

- zwoływane raz w roku;
- wszyscy pełnoprawni spartiaci.
- a. uchwalanie wniosków i wprowadzanie zmian do zgłoszonych przez Geruzję;
- b. wybór urzędników (gerontów i eforów).

Geruzja (Rada Starszych)

- 2 królów + 28 gerontów = spartiatów z arystokratycznych rodzin;
- Geronci = szczególnie zasłużeni obywatele, od 60 roku życia, wybierani dożywotnio.
- a. przygotowywanie projektów uchwał poddawanych pod głosowanie Zgromadzeniu;
- b. podejmowanie decyzji o wojnie/ zawarciu pokoju;
- c. trybunał sądzący najpoważniejsze przestępstwa.

Eforowie

- przejęli z czasem część uprawnień Geruzji i królów (tym ostatnim pozostawiając jedynie dowodzenie na wojnach);
- 5 spartiatów wybieranych na 1 rok.
- a. pilnowali bezpieczeństwa wewnętrznego;
- b. podejmowali posłów innych państw;
- c. decydowali, czy daną sprawę można przedstawić Geruzji i Zgromadzeniu.

Kontrola wszystkich organów polis

II. Ateny

Ateny leżą w południowo-zachodniej części **Attyki**, nad **Zatoką Saronicką Morza Egejskiego**. Założeniem Aten historycznych była warownia z okresu mykeńskiego (połowa II tysiąclecia p.n.e.) na wzgórzu Akropolis.

Organa władzy

Archont

- najwyższa władza w państwie;
- urzędnik powoływany na okres 1 roku

Areopag

- byli archonci
- kontrolowanie urzędników;
- pilnowanie ustroju i praw;
- najwyższa władza sądownicza

Zgromadzenie Ludowe

- wszyscy wolni obywatele;
- powoływało archontów (biorąc pod uwagę ich pochodzenie - arystokracja)

Dowódca wojsk

Król

- od ok. VIII w. p. n. e.: jedynie *funkcje kaptańskie* (władzę przejęły najbogatsze rody – „aristoł”)

reforma Solona

Przyczyna: niepokoje społeczne związane z samowolą arystokracji

+ Rada Czterystu

- wybierana przez Z. L. zgodnie z cenzusem majątkowym;
- przygotowywanie kwestii przedkładanych Z. L.

Z. L.

+ nieliczne uprawnienia sądownicze = Sąd Przysięgłych – 6 tys. sędziów wybieranych losowo spośród obywateli pow. 30-go roku życia

Pozostałe zmiany:

1. Umorzenie długów i wykup obywateli sprzedanych w niewolę;
2. Podział społeczeństwa na 4 grupy w zależności od dochodów.
3. Archontami mogli zostać przedstawiciele dwóch najbogatszych grup (ale już nie tylko arystokraci).

reforma Klejstenesa

Przyczyna: Niepokoje społeczne i spory między najważniejszymi rodami doprowadziły z czasem do tyranii – okres rządów Pizystrata

+ Rada Pięciuset

- 500 obywateli reprezentujących **wszystkie** stany (niezależnie od majątku), wybieranych w okręgach (tzw. *fylach*) **Z. L.**

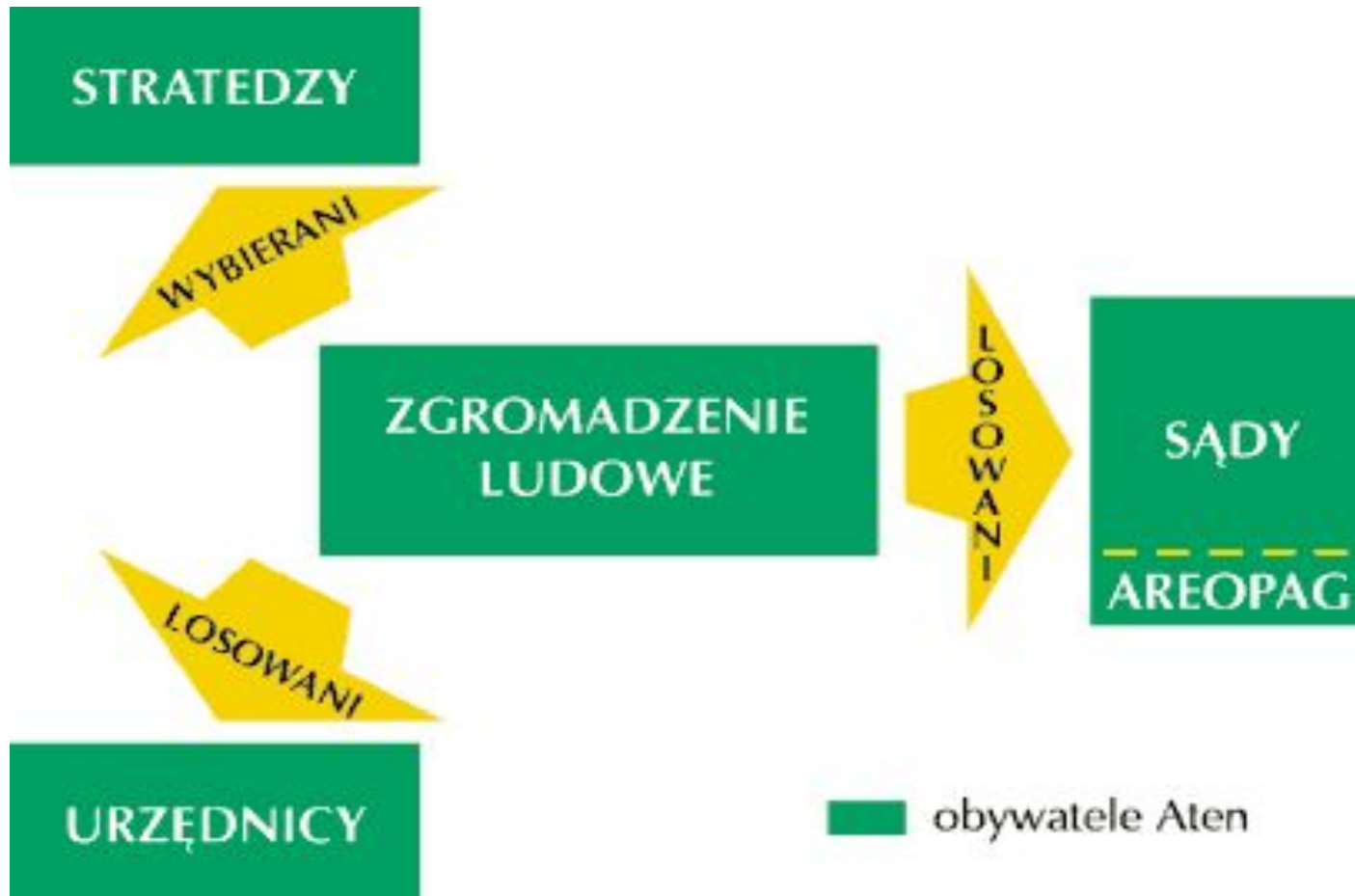
+ zwiększenie uprawnień (do Z. L. należały teraz najważniejsze decyzje)

Pozostałe zmiany:

1. Wynagrodzenie dla członków Rady (= umożliwienie ubogim udziału w życiu polit.);
2. Nadanie praw Metojkom;
3. Wprowadzenie ostracyzmu („sąd skorupkowy”)

Ustrój polityczny Aten – od V w. p. n. e.

- reforma, pozostawiająca Areopagowi tylko funkcje sądu w sprawach karnych;
- główny organ polityczny: Zgromadzenie Ludowe;
- wynagrodzenia dla wszystkich urzędników;
- diety za udział w Zgromadzeniu Ludowym i uczestnictwo w świętach religijnych;
- obsadzanie wszystkich urzędów drogą losowania (z wyjątkiem strategów - dowódców wojskowych).

Administracyjny podział terytorialny po reformie Klejstenesa

